

YAYIN DÜNYASINDA SANAT-EDEBİYAT

Maragalı Abdülkadir biyografisi tarih hatalarını gideriyor

Maragalı Abdülkadir / Murat Bardakçı / Pan Yayıncılık / 200 sayfa.

BÜLENT AKSOY

Murat Bardakçı'nın "Maragalı Abdülkadir'i, İtri ve Dede Efendi"yle birlikte Türk musikisinin en önemli üç bestecisinden biri kabul edilen sanatçı hakkında ansiklopedilerle dergilerde bulabileceğimiz yazılar sayılmazsa, Rauf Yekta Bey'in 1902'de yayımladığı Hacı "Abdülkadir-i Merâgî" adlı incelemeden sonra ikinci kapsamlı çalışma. Rauf Yekta Bey'in kitabından, bu çalışmanın eski harflerle, ağırdan bir dille yazılmış olması ve ancak kütüphanelerde bulunabilmesi yüzünden, musikiciler bile yeterince yararlanamamaktaydı, ayrıca, kitaptaki bilgiler de bugün için doyurucu olmaktan uzaktı. Bardakçı'nın amacı, Abdülkadir'in daha eksiksiz bir biyografisini vermek, bunun yanı sıra kitaplarının içerdiği teorik bilgileri kısaca tanıtmak. Maragalı'nın Türkiye'de şimdiye kadar yayımlanan biyografilerinde, karanlıkta kalmış noktalar, tarih hataları, kimi yazılar arasında da çelişkiler bulunduğu görülür. Bunun en önemli nedeni, konuyla ilgili ana kaynaklara başvurulmamasıydı. Yazar işte bu kaynaklara ve bestecinin elyazması kitaplarına eğilerek belirsiz noktaları açıklığa kavuşturuyor, tarih hatalarıyla çelişkileri gideriyor. Diyebiliriz ki, Türkçede şimdi Abdülkadir'in daha doğru, daha güvenilir bir biyografisi vardır.

Onun eserleri mi?

Fakat bestecinin biyografisinden daha önemli sayılması gereken bir konu daha vardır. Geçmişte olduğu gibi yüzyılımızda da çoğu kez Abdülkadir'e mal edilen musiki örnekleri aslında onun eserleri midir? Onun musikisiyle Osmanlı musikisi arasında geçmişte kurulan yakınlık ne tür bir ilişkidir? Genel "İslam musikisi teorisi" ile Osmanlı musikisinin teorik açıklaması arasında nasıl bir ilişki yahut kopukluk söz konusudur?

Geleneğin akışı içinde

Rauf Yekta, yukarıda anılan çalışmasında söz konusu parçaların besteciye ait olduğunun çok su götürdüğünü söyleyerek, bu

konudaki şüphesini belirtmişti. Daha sonra Suphi Ezgi de o eserlerin makamlarıyla usullerinden Maragalı'nın kitaplarında hiç söz edilmediğine dikkati çekerek, onun bestelediği parçaların "unutulduğunu" ileri sürmüştü. Bardakçı da bu konuda aşağı yu-

tiği sonuçları bir dipnotunda kısaca belirtiyor gerçi, ama bütün güftelerin kaynağını belgeleme imkânı bulabilseydi, sorunu bu yönden de çözmüş olurdu. Fakat sonuç olarak, araştırmalar şu noktada birleşmiş durumdadır: Abdülkadir'in belli bir dönemde Osmanlı musikisini etkilediği biliniyorsa da, sözlü bir geleneğe dayanan bu musikinin yüzyıllar

verdiği bilgileri İslam Doğu musikisinin teorik çerçevesi içinde aktarıyor. Ancak, amacının biyografi ve tanıtımla sınırlı olduğunu belirterek, konuyu genişletmiyor, herhangi bir teorik yorumdan sakınıyor. Bununla birlikte, Abdülkadir'in gösterdiği dizileri bugünkü notayla verdiği için, musikiyle ilgilenen okurlar ve musikiciler bunları Türk musikisi makamlarıyla karşılaştırarak aradaki farkı kolayca görebilirler. Gene de, bu bölümlerde, bir yandan Osmanlı edvarlarının yaklaşımı, bir yandan da bu yüzyıldaki Türk musikisi araştırmacılarının teorileriyle Abdülkadir'in —ve Doğu musikisinin— teorisi arasında belirli bir bağ kurulması, bu mümkün değilse, arada kapatılması güç bir mesa-

TİMUR AFFETMİŞTİ — Timur, Maragalı Abdülkadir'i önce ölüme mahkûm etmiş, daha sonra ise affetmişti. Bu olaydan sonra Abdülkadir, Timur'un nedimleri arasında yer almıştı.

karı aynı sonuca varıyor: Bu eserlerin makam dizileriyle usulleri, formları, kitaplarında sözü edilen makam, usul ve formlara uymuyor. Yazar burada belki bir adım daha atarak, Abdülkadir'e mal edilen 20-25 parçanın güfte şairlerini bize gösterebilirdi; güftelerden altısı konusunda elde et-

boyu gelişimi içinde o besteler "unutulmuş", daha doğru bir ifadeyle, geleneğin akışı içinde eritilmiştir.

Teorik çerçeve

Yazar, Maragalı'nın kitaplarındaki teorik bilgileri de tanıtır, bunu yaparken, bestecinin

İtri ve Dede Efendi'yle birlikte Türk musikisinin en önemli üç bestecisinden biri sayılan Maragalı Abdülkadir'in Türkiye'de şimdiye kadar yayımlanmış biyografilerinde eksikler, hatalar ve çelişkiler vardı. Bardakçı, belirsiz noktaları açıklığa kavuşturuyor, tarih hatalarıyla çelişkileri gideriyor. Türkçede şimdi Abdülkadir'in daha doğru, daha güvenilir bir biyografisi var.

fe olduğu gerçeğinin kabullenilmesi zorunluğunu duyabiliriz; çünkü "melodik bünyesi"ni bilemediğimiz bir musikinin teorik temeliyle de herhangi bir yakınlık kuramamakta, adeta efsaneleştirilmiştir. Türk musikisinin uzak geçmişine ait bu efsanenin gerçek boyutlarını ortaya çıkaracak malzeme henüz musiki dünyasının elinde değil, ama Abdülkadir'in eserlerinin teorik bir yorumu da Türk musikisi araştırmacılığının gündemine girmesi gereken bir konu olmalıdır; bu kitabın bu dürtüyü uyandırması umulur. Abdülkadir'in bugüne kadar kayıp olarak bilinen "Ken'ül Elhan" adlı kitabının İran'da Melik Kütüphanesi'nde bulunduğu yolundaki uyarı ise, "Maragalı Abdülkadir" in en özgün yanı.

